

SVOBODNI PARLAMENT

Osnovni izvor sedanje splošne družbene krize, ki je na površini tudi finančna, je kriza parlamentarizma. Brez svobode poslanca ni parlamenta.

Nikoli in nikjer ni bilo enakosti ljudi in nikjer in nikoli demokracije kot splošne ureditve.

Protislovje med domnevo in stvarnostjo sta teorija in praktična politika reševali tako, da sta pojem človeka kot osebe in demokracijo kot ureditev skrčili samo na ljudi, ki so imeli moč biti bolj enaki kot drugi.

Vodilna elita je tista formalno neopredeljena skupnost osebnosti, ki s svojim vplivom, izvirajočim iz njihove družbene moči, duhovne in materialne, ugotavlja in v največji meri zagotavlja skladnost potrebnega ravnanja s stanjem naravnega in družbenega okolja. Glede na dinamiko tega okolja vodilna elita nikoli ne more biti statična, v vsakem primeru pa mora biti neodvisna v svojem razumevanju okolja in posledičnem ravnanju. Njen vpliv ni omejen na vzvode državne oblasti, ustvarja pa splošni duhovni humus, potreben za zdravo družbo.

Za stališče moderne družbe je značilno, da formalno ostaja pri pojmu splošne enakosti. Čeprav v začetku omejena na ozko vladajočo elito, se je kljub vsemu stalno širila, dokler ni postala splošna. Čim je postala splošna (in to je značilnost sodobne družbe) pa je prišla v nasprotje z dejanskim stanjem: družbo je vedno vodila in usmerjala vodilna elita. Čim je splošna, ni več elita.

Porušeno ravnovesje se vzpostavlja tako, da se elita z največjo družbeno močjo umika iz parlamenta kot splošnega in simbolnega centra družbene ureditve. Najpomembnejše odločitve se v veliki meri sprejemajo izven parlamenta, ta pa vse bolj dobiva le funkcijo podeljevanja zakonitosti tem odločitvam. Kriza parlamentarizma je tako ena izmed značilnosti sodobne politične ureditve.

Tudi pri nas. Vendar ima pri nas specifične korenine.

Ni še zrasla in se razvila vodstvena elita, značilna za moderno demokratično ureditev. Naša politična elita je neposredni in organski nadaljevalec vzorca politične elite nekdanje totalitarne države. Zaradi te notranje neskladnosti tako izjemna turbulentnost in prekarnost družbenih odnosov. Nerešeno ostaja vprašanje, iz kakšnih osnov se ta nova elita oblikuje, kakšna je njena legitimnost in zlasti funkcionalnost. Ali sploh izpolnjuje pojmovne kriterije elite?

Med značilnosti sodi predvsem okoliščina, da je naša nova državna ureditev nastala neposredno na ruševinah bivše totalitarne ureditve. Nova vodstvena elita je neposredno prevzela vlogo in družbeno strukturo, ki jo je za svoje potrebe vzpostavil bivši totalitarni režim. Po svoji ureditvi in metodah je nova elita brez bistvenih sprememb nadaljevala nekdanje odnose kot model brez sleherne tranzicije v kvalitativno novo stanje moderne družbe.

To stanje je novi vodstveni ekipi tudi povsem ustrezalo, saj je nenadzorovano povečevalo njeno moč. Zato tudi ni bila zainteresirana za spremembe ali kakršnokoli stvarno tranzicijo v nov model upravljanja družbe. Spremembe da, vendar samo kolikor krepijo njeno moč. Do dejanskih pritiskov za tranzicijo na nov vzorec upravljanja je prišlo šele, ko so na ruševinah nekdanje atomizirane družbe začeli nastajati novi, od te elite neodvisni centri, predvsem gospodarske moči. Postalo je jasno, da brez gospodarske moči, politična elita ne more vzdržati svojega položaja. (Totalitarni vzorec je možen samo ob izkoriščanju fizične moči države, kar pa v novih razmerah ni mogoče.) Prišlo je do poskusa povezave politične in gospodarske elite v skupno obvladovanje države: politična omogoči gospodarski privatizacijo družbenih gospodarskih zmogljivosti brez vložka lastnih sredstev, gospodarska pa stavi svojo moč na razpolago politiki.

Tajkunizacija (Tycoon-izacija) kot politični finale vendarle ni uspela.

Poskus širokopotezne osebne prilastitve družbenega premoženja po svojem obsegu in zlasti pomenu ne zaostaja za nacionalizacijo, ki jo je za svojo politično utrditev izvedla komunistična elita. S svojimi posledicami ni razvojno ogrozila le ekonomske moči države. Pomembnejše so njene načrtovane politične posledice.

Novo nastala politična elita nima potrebne družbene moči, če je v končni posledici sama odvisna od tistih, ki naj jim vlada. Od volivcev. Volitev pa ne more ukiniti, saj so bistvo parlamentarizma in tega še nobena država ni storila, dokler naj še velja za demokratično. Gre za to, da se delovanje parlamenta in volitev pusti nedotaknjeno, dejansko odločanje pa se prestavi na mesto dejanskih izvorov družbene moči. Ti niso samo ekonomski, so tudi duhovni. A brez ekonomske moči večinoma niso zadosti učinkoviti. Prav ekonomska moč pa je v tej fazi razvoja naši politični eliti manjkala in zato odvisnost od volivcev ostaja kot Damoklejev meč nad njo. Dokler pa ostaja odvisna od volivcev, njena moč ni nesporna. Politična elita pa ni elita, če je odvisna. Povezava oz. stopitev z novo nastalo ali nastajajočo gospodarsko elito, ki pa je bila tudi sama poslovno omejena zaradi pomanjkanja finančne moči in svoje odvisnosti od politike, je bila za oboje priložnost: z združenimi močmi se polastiti gospodarstva in se osvoboditi pravnih omejitev kot ovire na tej poti; na drugi strani pa zaradi novo nastale povezave ekonomske in politične moči ustvariti relativno neodvisnost od volivcev. Končni cilj je bil: parlamentarna demokracija, ki jo kot svoj način vladanja uporablja veliki kapital na Zahodu in kot naj bi nastala tudi pri nas.

Tajkunizacija kot politični finale ni uspela, mnoge sestavine načrtovanega stanja pa je ta elita razvila že pred tem, nekatere do popolnosti druge šele v zametku.

Z volilnim sistemom, prikrojenim zahtevam političnih strank, je bilo doseženo, da je prešel izbor kandidatov za parlament izključno v njihove roke.

Kdor se je kakorkoli uprl volji politične stranke ali vsaj pokazal določeno samostojnost mišljenja v zadevah, ki so se zdele stranki pomembne za njene cilje, se je lahko poslovil od politične kariere. Preprosto ni več prišel na strankino kandidatno listo.

Stranke so poskrbele, da je postalo poslansko mesto nagrajeno visoko nad splošnim povprečjem plač. Hkrati so kandidirale ljudi, ki so bili povsem ali vsaj pretežno eksistenčno odvisni od svoje poslanske plače. Neodvisnost poslanca je bila tako v stalnem soočenju z voljo stranke in bila pod sankcijo izgube družbenega položaja. Poslanec je postal ujetnik stranke. Iz razlogov racionalnosti se v takih razmerah ne bo oprijemal samostojnega mišljenja, vsekakor pa ne odločanja.

Kljub temu se lahko zgodi, da poslanec ob kritičnih odločitvah glasuje v nasprotju s pričakovanji, kar je razlog za svojevrsten političen škandal. Še posebej je dana taka možnost, če politične stranke, ki tvorijo parlamentarno večino, same ne zagotovijo zelenega ravnanja svojih poslancev. Zaradi proporcionalnega volilnega sistema dobi možnost oblikovati vlado tista zmagovita stranka, ki jo podprejo tudi druge, ki skupaj oblikujejo parlamentarno večino. Zato je potreben med njimi dogovor o sodelovanju, kako bodo ravnale v posameznih primerih odločanja. Stranke oblikujejo koalicijsko o vladanju, t. i. koalicijski dogovor. Poslanci so iz tega dogovora že izločeni. Dogovor temelji na predpostavki, da stranke že v celoti obvladujejo svoje poslance, sicer bi bil dogovor brezpredmeten. Dogovor temelji na odnosu strank do posameznih političnih vprašanj. Ker je neposreden odgovor nanje možen le ob njih pojavu ali nastanku in ob upoštevanju vpliva različnih dejavnikov okolja, s katerim je vprašanje povezano oz. iz njega neposredno sledi, okolje pa se spreminja in s svojimi posledicami tudi različno vpliva na posamezno stranko, ima koalicijsko dogovarjanje le posreden ali celo zanemarljiv vpliv na vodenje operativne politike. Koalicijski dogovor tako ni dogovor o vsebini bodoče politike, in to tudi ne more biti, ampak je dogovor o delitvi moči med strankami. Temu ustrezne so tudi uporabljane metode. Torej ne kdo ima boljše odgovore na najbolj pereča družbena vprašanja ampak kdo si je uspel pridobiti več moči, da bo vladal čim bolj neodvisno od ostalih in si pridobil ustrezno moč tudi nad svojimi koalicijskimi partnerji.

Tako smo prišli do neposrednega zanikanja ideje parlamentarizma.

Brez svobode poslanca ni parlamenta. Določba 82. člena ustave, da so poslanci predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na nikakršna navodila, ni samo lepotnega pomena. Gre za bistvo. S koalicijskim dogovarjanjem stranke s poslansko voljo trgujejo kot z blagom, ki ga imajo na svojih prodajnih policah. Vodstva strank zavezujejo svoje poslance, kako bodo glasovali, ne glede na izrecno ustavno določilo o njihovi svobodi in celo proti njihovi izrecni volji.

Pričakovani ugovor: Tudi v tradicionalnih parlamentarnih sistemih se dogaja nekaj podobnega. Gre za splošno krizo parlamentarizma in filozofskih oz. nazorskih podmen, na katerih temelji. V prvi vrsti je značaj sodobnega velikega kapitalizma bistveno drugačen od začetnega. Ne gre prvenstveno za akumulacijo kapitala ampak prek že ustvarjene moči kapitala tudi politično obvladovati ali si celo neposredno podvreči svet oz. posamezne dežele. Profit prvenstveno ni več cilj sam po sebi ampak vedno bolj sredstvo za vladanje. Libido dominandi! Torej ne odstopamo od splošnega vzorca.

Pač!

Nimamo vodstvene elite, ki se je v tradicionalnih demokracijah oblikovala skozi generacije in vlada z že utrjenih položajev. Pri nas se vodstvena elita šele oblikuje a brez izvorov družbene moči, ki bi ji zagotavljali legitimiteto. Samo sklicevanje na pretekle zasluge (NOB ali/in udeležnost v osamosvajanju) izzveni v prazno ob srečanju z realno močjo. Nadomestilo za pomanjkanje družbene moči iz legitimnih izvorov naj bi prihajalo iz zasedanja položajev v državni strukturi, ki so funkcionalno povezani s čim večjo državno močjo. Zato je tekma za vodilne položaje v državni strukturi tako ostra in neizprosna in nujno vezana na mafijske metode, ker se ne more opirati na kak drug izvor stvarne moči. Osvojitve visokega mesta v državni strukturi ni v vlogi, ki jo ima tako mesto v sklopu splošnih družbenih ciljev ampak v utrjevanju položaja, ki naj bi ga imel njen nosilec v spletu moči nastajajoče vodilne elite. Državni interesi so nujno na drugem mestu in pridejo v poštev samo in šele, kolikor niso ovira za interese politične stranke oz. nosilca zadevnega položaja.

Naloga in smisel parlamenta je v skupno korist usklajevati različne splošne interese in preprečiti nasilno uveljavljanje delnih interesov kot splošnih na škodo družbene skupnosti.

Samo tisti interes, ki dobi potrebno potrditev parlamenta lahko nastopa kot splošni družbeni interes. Čim so ti temeljni odnosi porušeni, je normalnega družbenega razvoja in tudi parlamentarne ureditve konec.

S koalicijskimi dogovori smo v bistvu ukinili parlament. O čem bo odločal, ni več stvar poslancev, ki smo jim odvzeli opravilno sposobnost, ampak predmet odločanja vrha strankarske koalicije. Ob takem stanju je Parlament samo zelo draga oz. predraga demokratična kulisa, ki podeljuje pravno obveznost tistemu, kar so že pred tem sklenili na koalicijskem vrhu. Če bi poslanec kljub temu lahko svobodno odločal po svoji vesti, postaja koalicijsko dogovarjanje brezpredmetno.

S tem smo presojo in dojetje splošne družbene problematike skrčili na njeno dojetje s strani vrha koalicije. Svet je tak, kot ga vidi in pojmuje ta koalicija. Zato tudi ukrepanje ali neukrepanje po njeni presoji. Pogled na svet je bistveno zožen, na široko pa odprta vrata dogovarjanju o pomembnih splošnih vprašanjih brez in mimo politične sankcije. To je v veliki meri prispevalo k nenadzorovanemu širjenju državnih institucij in nenadzorovanemu zadolževanju preko možnosti države.

Država brez parlamenta nima na svojem vrhu zakonitega predstavnika, ki bi nastopal v njenem imenu in za njene interese, ne v imenu in za interese katerekoli politične stranke ali strankarske koalicije. Tu je osnovni izvor sedanje splošne družbene krize, ki je na površini tudi finančna.